

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2010-2011

12 OCTOBRE 2010

Proposition de loi modifiant la législation relative aux affaires de roulage en ce qui concerne la compétence territoriale du juge

(Déposée par M. Guido De Padt)

DÉVELOPPEMENTS

La présente proposition de loi reprend le texte d'une proposition qui a déjà été déposée à la Chambre des représentants le 2 décembre 2008 (doc. Chambre, n° 52-1635/001).

La compétence d'attribution du tribunal de police est réglée par l'article 601*bis* du Code judiciaire, qui est rédigé comme suit : « Quel qu'en soit le montant, le tribunal de police connaît de toute demande relative à la réparation d'un dommage résultant d'un accident de la circulation, même si celui-ci est survenu dans un lieu qui n'est pas accessible au public. »

La compétence territoriale du tribunal de police est basée, quant à elle, sur les principes généraux du Code judiciaire, d'une part, et sur les clauses contractuelles d'attribution de la compétence territoriale, d'autre part.

Aujourd'hui, les justiciables ont le choix entre différents tribunaux (de police) devant lesquels ils peuvent introduire une demande dans le cadre de litiges portant sur la responsabilité d'un accident de la circulation. Il y a les options de droit commun de l'article 624 du Code judiciaire. Dans le cas d'accidents de la circulation, il s'agit du domicile du défendeur ou du juge du lieu dans lequel les obligations sont nées, donc en l'espèce le lieu de l'accident.

L'article 18 du contrat-type d'assurance obligatoire de la responsabilité en matière de véhicules auto-

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2010-2011

12 OKTOBER 2010

Wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving in verkeerszaken wat de territoriale bevoegdheid van de rechter betreft

(Ingediend door de heer Guido De Padt)

TOELICHTING

Dit wetsvoorstel neemt de tekst over van een voorstel dat reeds op 2 december 2008 in de Kamer van volksvertegenwoordigers werd ingediend (stuk Kamer, nr. 52-1635/001).

De volstreekte bevoegdheid van de politierechtbank wordt geregeld door artikel 601*bis* van het Gerechtelijk Wetboek. Daarin wordt het volgende bepaald : « De politierechtbank neemt kennis, ongeacht het bedrag, van alle vorderingen tot vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval zelfs indien het zich heeft voorgedaan op een plaats die niet toegankelijk is voor het publiek. »

Wat de territoriale bevoegdheid van de politierechtbank betreft, is deze enerzijds gebaseerd op de algemene principes van het Gerechtelijk Wetboek, en anderzijds op de contractuele bedingen voor de toekenning van de territoriale bevoegdheid.

Momenteel zijn er verschillende mogelijke (politie) rechtbanken om in geschillen betreffende de aansprakelijkheid voor een verkeersongeval een vordering in te stellen. Er zijn de gemeenrechtelijke opties van artikel 624 van het Gerechtelijk Wetboek. Voor de gevallen betreffende verkeersongevallen zijn dit de woonplaats van de verweerder of de rechter van de plaats waar de verbintenis ontstaan is, *in casu* dus de plaats van het ongeval.

Artikel 18 van de modelovereenkomst voor de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake mo-

moteurs, annexé à l'arrêté royal du même nom du 14 décembre 1992, prévoit par ailleurs que les sociétés ont l'obligation de prendre fait et cause pour l'assuré dans les limites de la garantie à partir du moment où la garantie de la compagnie est due et pour autant qu'il y soit fait appel. L'article 18 dispose en outre qu'en ce qui concerne les intérêts civils, et dans la mesure où les intérêts de la compagnie et de l'assuré coïncident, la compagnie a le droit de combattre, à la place de l'assuré, la réclamation de la personne lésée.

Dans le cas de la détermination de la compétence territoriale pour les contestations visées à l'article 601*bis* du Code judiciaire, cette compétence peut également faire l'objet de clauses contractuelles d'attribution entre les parties, qui concluent un accord à ce sujet. Dans ce type de contrats, on trouve très fréquemment une clause attribuant la compétence aux tribunaux de police de l'arrondissement judiciaire de Bruxelles.

Par ailleurs, l'article 15 de la loi sur l'assurance automobile obligatoire (RCA) (1) permet au demandeur, en cas d'action directe contre l'assureur de la responsabilité, de choisir entre trois possibilités, à savoir le juge du lieu de l'accident, le juge du domicile de la personne lésée ou le juge du lieu où est situé le siège social de l'assureur.

Lorsque l'action relative à la responsabilité d'un accident de roulage est intentée devant un autre juge que celui du lieu où s'est déroulé l'accident, cela entraîne des difficultés pour certaines mesures d'investigation, comme les descentes sur les lieux.

De plus, cela pose un gros problème au niveau de l'engorgement des tribunaux. De nombreuses compagnies d'assurance ont en effet leur siège dans des grandes villes comme Bruxelles. Il en résulte que, sur la base de l'action directe, une grande partie des actions relatives aux accidents de roulage de l'ensemble du pays sont intentées devant le tribunal de police de Bruxelles, en application de l'article 15 de la loi sur l'assurance automobile obligatoire. Cette affluence artificielle d'affaires est l'une des causes de l'arriéré structurel du tribunal de police en question.

La suppression de la possibilité de citer devant le juge du siège social de l'assureur de la responsabilité mettrait un terme à l'afflux de telles actions et conduirait à une meilleure répartition des litiges entre les tribunaux de police de tout le pays. Le tribunal de police de Bruxelles verrait en tout cas son volume de travail considérablement allégé. Cela fait longtemps

(1) Loi du 21 novembre 1989 relative à l'assurance obligatoire de la responsabilité en matière de véhicules automoteurs, *Moniteur belge* du 8 décembre 1989.

torrijtuigen, gevoegd bij het gelijknamige koninklijk besluit van 14 december 1992, stelt dan weer dat de maatschappijen verplicht zijn zich achter de verzekerde te stellen vanaf het ogenblik dat de maatschappij gehouden is tot het geven van dekking, voor zover deze wordt ingeroepen. Verder bepaalt artikel 18 nog dat de maatschappij ten aanzien van de burgerrechtelijke belangen het recht heeft om in de plaats van de verzekerde de vordering van de benadeelde te bestrijden ten aanzien van de burgerlijke belangen, in zover de belangen van de maatschappij en van de verzekerde samenvallen.

In het geval van de bepaling van de territoriale bevoegdheid voor de geschillen bedoeld in artikel 601*bis* van het Gerechtelijk Wetboek kan deze ook worden toegekend aan de hand van een contractueel beding tussen de partijen die daarover een overeenkomst sluiten. In dergelijke verbintenissen komt heel vaak een beding voor krachtens welk de bevoegdheid wordt toegekend aan de politierechtbanken van Brussel.

Daarnaast is er artikel 15 van de WAM-wet (1) dat bij rechtstreekse vordering tegen de aansprakelijkheidsverzekeraar in drie keuzes voor de eiser voorziet, namelijk de rechter van de plaats van het ongeval, deze van de woonplaats van de benadeelde of deze van de plaats waar de maatschappelijke zetel van de verzekeraar zich bevindt.

Wanneer de vordering betreffende de aansprakelijkheid voor een verkeersongeval wordt ingesteld voor een andere rechter dan deze van de plaats waar het ongeval zich voordeed, zorgt dat voor moeilijkheden bij bepaalde onderzoeksmaatregelen, zoals plaatsopnemingen.

Bovendien doet zich een groot probleem voor inzake de overbelasting van rechtbanken. Heel wat verzekeringsmaatschappijen hebben immers hun zetel in grote steden als Brussel. Dat gegeven zorgt ervoor dat op grond van de rechtstreekse vordering een groot deel van de vorderingen betreffende verkeersongevallen uit het hele land met toepassing van artikel 15 van de WAM-wet, ingeleid worden voor de politierechtbank van Brussel. Die kunstmatig gecreëerde toevloed van zaken is één van de oorzaken van de structurele achterstand bij de bewuste politierechtbank.

Als de optie om te dagvaarden voor de rechter van de maatschappelijke zetel van de aansprakelijkheidsverzekeraar zou komen te vervallen, zou de instroom van dergelijke vorderingen een halt worden toegevoerd en zou er meteen een betere verdeling van deze zaken over de politierechtbanken van het hele land ontstaan. De Brusselse politierechtbank zou in ieder

(1) Wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, *Belgisch Staatsblad* van 8 december 1989.

déjà que les tribunaux de police militent, en ce qui concerne les litiges portant sur la responsabilité dans le cadre d'un accident de la circulation, pour que l'on attribue la compétence exclusive au tribunal du lieu de l'accident.

On peut inférer en outre des auditions qui se sont tenues dans le cadre du projet de loi modifiant le Code judiciaire en ce qui concerne la compétence territoriale du juge en matière de saisies conservatoires et de moyens d'exécution (doc. Sénat 2002-2003, n° 2-1004/4, p. 7 et suivants) que l'Union royale des juges de paix et de police et d'autres magistrats sont unanimement favorables à une telle mesure, en vertu de laquelle c'est désormais le tribunal de police du lieu de l'accident qui sera compétent en la matière.

La mesure proposée est aussi destinée à améliorer l'efficacité du tribunal, parce que le juge du lieu de l'accident est le juge naturel. Une bonne connaissance des lieux constitue en effet un atout pour bien juger un accident de la circulation.

L'Union professionnelle des entreprises d'assurances (UPEA) n'était pas non plus opposée à l'attribution de la compétence territoriale exclusive au tribunal de police du lieu de l'accident. Celle-ci considère que c'est sur place que l'on dispose de la meilleure expertise pour juger le sinistre. Elle estime, en outre, qu'il est possible de réduire le coût des procédures en diminuant le nombre de dossiers traités à Bruxelles où les honoraires des avocats sont sensiblement plus élevés que ceux des avocats de province.

Dans l'intérêt du bon fonctionnement des tribunaux de police, en général, et du justiciable, en particulier, il se recommande d'adapter la législation. À cet effet, nous proposons de prévoir une compétence territoriale d'ordre public pour les tribunaux de police du lieu de l'accident concernant les litiges visés à l'article 601bis du Code judiciaire, à savoir les demandes relatives à la réparation d'un dommage résultant d'un accident de la circulation, et ce, conformément à la règle de rattachement «*lex loci delicti*», appliquée en droit international privé.

La règle de compétence proposée est d'ordre public, de sorte que le juge peut établir d'office sa compétence et écarter les litiges qui ne relèvent pas de sa compétence territoriale. Si cette mesure n'était pas d'ordre public, les parties pourraient déroger à cette règle de compétence, ce qui, selon nous, ferait manquer son objectif à cette réforme.

Selon le ministre de la Justice de l'époque, Marc Verwilghen, cette règle de compétence permettrait de

geval aanzienlijk ontlast worden. De politierechtbanken ijveren er al geruime tijd voor om in geschillen met betrekking tot de aansprakelijkheid voor een verkeersongeval een exclusieve bevoegdheid te bepalen voor de rechtbank van de locatie waar het ongeval zich voordeed.

Uit hoorzittingen naar aanleiding van het wetsontwerp tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek aangaande de territoriale bevoegdheid van de rechter inzake bewarende beslagen en middelen tot tenuitvoerlegging (stuk Senaat, 2002-2003, nr. 2-1004/4, blz. 7 e.v.) viel daarenboven af te leiden dat het Koninklijk Verbond van Vrede- en Politierechters en andere magistraten zich unaniem kunnen scharen achter een dergelijke maatregel waardoor voortaan dienaangaande de politierechtbank van de plaats van het ongeval bevoegd is.

De voorgestelde maatregel wil ook de efficiëntie van het gerecht bevorderen omdat de rechter van de plaats van het ongeval de natuurlijke rechter is. Een grondige kennis van de omgeving is immers een troef om een verkeersongeval goed te beoordelen.

Ook de Beroepsvereniging der Verzekeringsondernemingen (BVVO) was niet gekant tegen de toekenning van de exclusieve territoriale bevoegdheid aan de politierechtbank van de plaats van het ongeval. Zij zijn immers van oordeel dat het ter plaatse is dat men over de meeste deskundigheid beschikt om over het ongeval te oordelen. Tevens kan volgens hen de kostprijs van de procedures verlaagd worden omdat minder zaken in Brussel behandeld zullen worden, waar de erelonen van advocaten beduidend hoger liggen dan bij advocaten uit de provincies.

In het belang van de goede werking van de politierechtbanken in het algemeen en van de rechtzoekende in het bijzonder is het aangewezen de wetgeving aan te passen. Daartoe wil de indiener voorzien in een territoriale bevoegdheid van openbare orde, voor de politierechtbank van de plaats van het ongeval met betrekking tot de geschillen bedoeld in artikel 601bis van het Gerechtelijk Wetboek, namelijk de vorderingen tot vergoeding van schade ontstaan uit een verkeersongeval. Dit conform de toewijzingsregel «*lex loci delicti*», die in het internationaal privaatrecht geldt.

De aldus voorgestelde bevoegdheidsregel is van openbare orde zodat de rechter van ambtswege zijn bevoegdheid kan vaststellen en de geschillen kan afwijzen die niet onder zijn territoriale bevoegdheid vallen. Indien deze maatregel evenwel niet van openbare orde zou zijn, zullen de partijen van deze bevoegdheidsregel kunnen afwijken, waardoor de indiener van mening is dat derhalve een dergelijke hervorming haar doel zou missen.

Volgens toenmalig minister van Justitie Marc Verwilghen zou met een dergelijke bevoegdheids-

réduire d'un tiers le nombre de dossiers civils traités par les tribunaux de police bruxellois. M. M.-P. Lenvain, juge au tribunal de police de Bruxelles, parle d'une diminution de la charge de travail de l'ordre de 15 à 20 % (doc. Sénat, 2002-2003, n° 2-1004/4, p. 7-8).

La nouvelle règle de compétence territoriale a aussi un effet positif pour le problème évoqué des descentes sur les lieux. L'accident étant nécessairement survenu dans l'arrondissement judiciaire du tribunal qui examine le litige, le juge ne devra plus recourir à la commission rogatoire — procédure fort lourde — qui dissuadait le magistrat de procéder à une descente sur les lieux.

L'instauration de cette mesure rend également impossible le «*forum shopping*». Les parties ne peuvent en effet plus choisir la juridiction qui leur semble la plus «*indiquée*» pour trancher le litige. De plus, cela réduit le nombre de conflits de compétence à soumettre aux tribunaux d'arrondissement qui sont eux aussi surchargés.

Si une modification est apportée à la loi, il conviendra d'indiquer clairement que cette compétence territoriale exclusive concerne uniquement les actions en responsabilité introduites dans le cadre d'un accident de la circulation. Il ne peut donc être porté atteinte à l'article 628, 10°, du Code judiciaire, en vertu duquel les litiges entre un preneur d'assurance et son assureur ne peuvent être portées que devant le juge du domicile du preneur d'assurance. En effet, cette disposition vise non les actions en responsabilité intentées à la suite d'un accident mais — en premier lieu — les actions récursoires et certaines actions contractuelles (comme, par exemple, une demande introduite par un particulier à l'encontre de son assureur omnium).

En ce qui concerne les actions récursoires, il arrive souvent que des particuliers se présentent personnellement devant le tribunal, ne fût-ce que pour demander des délais de paiement. La règle de la compétence territoriale du juge du domicile du preneur d'assurance offre au justiciable un accès plus aisé à la justice et lui évite d'exposer des frais (de déplacement) exorbitants.

Il faut faire deux choses si l'on veut résoudre le problème posé. Tout d'abord, il faut supprimer l'article 15 de la loi RCA et, deuxièmement, il faut ajouter à l'article 628 du Code judiciaire une disposition selon laquelle le juge au tribunal de police du lieu où l'accident s'est produit est seul compétent pour les demandes relatives à la responsabilité d'un accident de la circulation.

Il n'est pas proposé de prévoir la rétroactivité de la mesure eu égard aux nombreux problèmes pratiques

regeling het aantal burgerlijke zaken die voor de Brusselse politierechtbanken worden behandeld met een derde kunnen afnemen. De heer M.-P. Lenvain, rechter bij de politierechtbank te Brussel, spreekt over een daling van de werklast met 15 tot 20 % (stuk Senaat, 2002-2003, nr. 2-1004/4, blz. 7-8).

De nieuwe territoriale bevoegdheidsregel heeft ook positieve gevolgen voor het genoemde probleem van de gerechtelijke plaatsopneming. De rechter moet immers niet langer een beroep doen op de techniek van de rogatoire commissie, een zware procedure die hem ervan kan weerhouden een plaatsopneming te verrichten, aangezien het ongeval zich altijd zal hebben voorgedaan in het gerechtelijk arrondissement van de rechtbank die het geschil onderzoekt.

De invoering van deze maatregel maakt ook het «*forum shoppen*» onmogelijk. De partijen kunnen namelijk niet langer kiezen welk rechtsgebied hen het «*best*» lijkt om het geschil te beslechten. Bovendien wordt het aantal bevoegdheidsgeschillen dat aan de eveneens overbelaste arrondissementsrechtbanken wordt voorgelegd, beperkt.

Wanneer er een wijziging aan de wet wordt aangebracht, moet duidelijk gesteld worden dat die exclusieve territoriale bevoegdheid enkel en alleen slaat op vorderingen betreffende de aansprakelijkheid voor een verkeersongeval. Er mag dus niet geraakt worden aan artikel 628, 10°, van het Gerechtelijk Wetboek dat stelt dat geschillen tussen een verzekeringsnemer en zijn verzekeraar enkel voor de rechter van de woonplaats van de verzekeringsnemer kunnen worden gebracht. Dit gaat immers niet om aansprakelijkheidsvorderingen betreffende een ongeval, maar wel — in de eerste plaats — om regresvorderingen en om zekere contractuele vorderingen (bijvoorbeeld een vordering van een particulier tegen zijn omniumverzekeraar).

Voor regresvorderingen komen particulieren vaak zelf opdagen op de rechtbank, al is het maar om termijnen van betaling te vragen. De territoriale bevoegdheid van de rechter van de woonplaats van de verzekeringsnemer zorgt er dan ook voor dat de rechtzoekende een betere en makkelijkere toegang tot de rechter heeft en dat hij het voordeel heeft geen exuberante (verplaatsings)kosten te moeten maken.

Om tot een oplossing van het gestelde probleem te komen, dienen twee ingrepen te gebeuren. Ten eerste moet artikel 15 van de WAM-wet afgeschaft worden en ten tweede moet aan artikel 628 van het Gerechtelijk Wetboek een bepaling toegevoegd worden die stelt dat voor vorderingen betreffende de verantwoordelijkheid voor een verkeersongeval, de politierechter van de plaats waar het ongeval zich voordeed, exclusief bevoegd is.

Een terugwerkende kracht van een dergelijke maatregel wordt niet voorgesteld, want deze zou in de

que cela poserait. Si la nouvelle règle de compétence s'appliquait aux procédures en cours dans lesquelles une décision sur la compétence n'est pas encore intervenue, il serait matériellement pratiquement impossible que les greffiers passent en revue tous les dossiers pendants pour voir si ceux-ci doivent ou non être transmis au tribunal de police territorialement compétent en vertu de la nouvelle règle. De plus, le renvoi vers un autre tribunal peut avoir pour conséquence que le régime linguistique de la procédure change, ce qui nécessitera la traduction de toutes les pièces déjà déposées au dossier. À la lumière de ce qui précède, nous pensons qu'il est dès lors préférable, pour l'entrée en vigueur de la loi, de suivre le droit commun et d'appliquer la règle de compétence proposée aux nouvelles procédures à compter de la date d'entrée en vigueur de la loi.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 2

Cette disposition modifie l'article 15 de la loi du 21 novembre 1989 relative à l'assurance obligatoire de la responsabilité en matière de véhicules automoteurs, de manière à supprimer la possibilité d'intenter une action devant le juge du lieu où l'assureur a son siège social.

Article 3

Cet article complète l'article 628 du Code judiciaire par une disposition qui établit la compétence exclusive du juge du lieu où a eu lieu l'accident, pour les actions en matière de responsabilité d'un accident de la circulation.

*
* *

praktijk veel problemen met zich meebrengen. Indien de nieuwe bevoegdheidsregel van toepassing zou worden op de aanhangig zijnde rechtsgedingen waarvan nog geen beslissing tot vaststelling van de bevoegdheid is genomen, zou dit materieel haast onmogelijk zijn door de griffiers al de hangende dossiers te laten onderzoeken om na te gaan of ze volgens de nieuwe regel al dan niet aan de territoriaal bevoegde politierechtbank overgezonden moeten worden. Bovendien kan een verwijzing naar een andere rechtbank ertoe leiden dat de taal van de rechtspleging verandert, waardoor alle reeds neerlegde stukken vertaald moeten worden. Het lijkt de indiener in het licht hiervan dan ook beter, voor wat de inwerkingtreding betreft, het gemene recht te volgen en de voorgestelde bevoegdheidsregeling van kracht te laten worden op de nieuwe rechtsgedingen vanaf de datum van inwerkingtreding van deze wet.

ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Artikel 2

Hiermee wordt artikel 15 van de WAM-wet aangepast, zodat de mogelijkheid om een vordering in te stellen voor de rechter van de plaats waar de verzekeraar zijn maatschappelijke zetel heeft, vervalt.

Artikel 3

Hierdoor wordt een toevoeging gedaan aan artikel 628 van het Gerechtelijk Wetboek waarin de uitsluitende bevoegdheid van de rechter van de plaats waar het ongeval is gebeurd wordt bepaald, voor vorderingen inzake de verantwoordelijkheid voor een verkeersongeval.

Guido DE PADT.

*
* *

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans l'article 15 de la loi du 21 novembre 1989 relative à l'assurance obligatoire de la responsabilité en matière de véhicules automoteurs, remplacé par la loi du 22 août 2002, les mots « la personne lésée peut citer l'assureur en Belgique, soit devant le juge du lieu où s'est produit le fait générateur du dommage, soit devant le juge de son propre domicile, soit devant le juge du siège de l'assureur » sont remplacés par les mots « le juge visé à l'article 628, 25°, du Code judiciaire est compétent ».

Art. 3

L'article 628 du Code judiciaire, modifié en dernier lieu par la loi du 9 mai 2007, est complété par une disposition rédigée comme suit :

« 25° le juge du lieu où l'accident de la circulation s'est produit, pour autant qu'il s'agisse d'une action en matière de responsabilité de cet accident. »

Art. 4

La présente loi s'applique uniquement aux actions intentées après l'entrée en vigueur de celle-ci.

27 septembre 2010.

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 15 van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, vervangen bij de wet van 22 augustus 2002, worden de woorden « kan de verzekeraar in België door de benadeelde worden gedagvaard, hetzij voor de rechter van de plaats van het feit waaruit de schade is ontstaan, hetzij voor de rechter van de woonplaats van de benadeelde, hetzij voor de rechter van de plaats van de zetel van de verzekeraar » vervangen door de woorden « is de rechter bedoeld in artikel 628, 25°, van het Gerechtelijk Wetboek bevoegd ».

Art. 3

Artikel 628 van het Gerechtelijk Wetboek, laatstelijk gewijzigd bij de wet van 9 mei 2007, wordt aangevuld met de bepaling onder 25°, luidende :

« 25° de rechter van de plaats waar het verkeersongeval zich voordeed, voor zover het een vordering betreft inzake de aansprakelijkheid voor dat ongeval. »

Art. 4

Deze wet is enkel van toepassing op vorderingen ingesteld na de inwerkingtreding van deze wet.

27 september 2010.

Guido DE PADT.